

Ülekandevõimsuse jaotamine Eestis ja naaberriikides

Vastavalt maagaasiseadusele on Eestis süsteemihalduri kohustuseks täita Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EÜ) nr 715/2009 ülekandevõrgu haldurile sätestatud nõudeid võimsuse jaotamise põhimõtete, ülekoormuse juhtimise reeglite ja võimsustega kauplemise kohta. Seejuures vastavalt maagaasiseaduse § 22 lg 151 esitab võrguettevõtja Konkurentsiametile tingimused piiriülesele taristule juurdepääsuks ning metoodika võimsuse jaotamiseks ja ülekoormusega tegelemiseks. Võrguettevõtja muudab Konkurentsiameti põhjendatud ettepanekul nimetatud tingimusi ja metoodikat.

Eesti gaasisüsteemi haldur Elering rakendas alates 1. oktoober 2016.a. Konkurentsiameti kooskõlastatud „Gaasi ülekandevõimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise metoodika ning tingimused piiriülesele taristule juurdepääsuks“. Alates 1. juulist 2017.a. hakkas kehtima metoodika täiendatud versioon, kuhu lisati kaudse võimsuse (*implicit*) jaotamise põhimõtted ja teised täiendused. Alates 1. juulist 2018.a. asendas metoodika Konkurentsiameti kinnitatud „Gaasi ülepiirilise ülekandeteenuse tüüptingimused“, kusjuures metoodika alusel sõlmitud ülekandevõimsuse jaotamise lepingud jäid kehtima.

Eesti-Läti ühise bilansitsooni loomiseks jõustusid 1. jaanuarist 2020.a. „Common Regulations for the Use of Natural Gas Transmission System“ (Eesti-Läti ühised võrgureeglid), mis on kooskõlastatud Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007. Eesti-Läti ühistesse võrgureeglitesse on hiljemalt sisse viidud kooskõlastamise läbi teinud muudatused ja kehtiva versiooni reeglitest leiate Eleringi veebilehelt¹⁷.

Eesti-Läti ühiseid võrgureegleid rakendatakse kõigis Eesti ja Läti gaasisüsteemi asjaomastes punktides sh kolmandate riikide piiril. Ülekandevõimsuse reserveerimiseks asjaomastes sisend-väljund punktides peab turuosalisel olema ühe süsteemihalduriga sõlmitud maagaasi ülekandevõrgu kasutamiseleping. Turuosalistele pakutakse ühe-aastast, kvartaalset, kuist, järgmise päeva ja

päevasisest võimsust ning jaotamine toimub kaudse (*implicit*) või pro-rata põhimõttel. Alates ühend-süsteemi loomisest ei ole Karksi sisend-väljund punktis võimsuse broneerimine ja tarnete nomineerimine enam vajalik. Soome- Eesti- Läti ühised sisend/väljund tariifid on leitavad Eleringi veebilehel¹⁸.

Kuna Eesti gaasisüsteemi asjaomastes punktides ülekoormust tavaliselt ei esine, siis on tüüptingimuste alusel võimsust järgmiseks päevaks võimalik reserveerida nominatsiooni esitamisega või päevasiseselt nominatsiooni uuendamisega. Nii saab turuosaline alati vajaliku koguse ülekandevõimsust.

Kui mingil põhjusel peaks siiski süsteemi tekkima ülekoormus, on tüüptingimustes nähtud ette erinevad võimalused selle lahendamiseks. Lepingulise ülekoormuse korral pakub süsteemihaldur järgmise-päeva ja päevasiseses ajaraamis ka katkestatavat võimsust. Samuti on võimalik turuosalistel kaubelda võimsusega järelturul ning ostetud võimsust süsteemihaldurile tagastada.

Elering koostöös Läti süsteemihalduriga Conexus on loonud veebipõhise rakenduse Gas Common Zone Platform¹⁹, mille vahendusel on turuosalisel kõiki eelnevalt kirjeldatud protsesse lihtsam hallata.

Balti riikide gaasisüsteemihaldurid Amber Grid Leedust, Conexus Baltic Grid Lätist, Gasgrid Finland Soomest ja Elering kasutavad osale gaasi ülekandevõimsusest *implicit* ehk kaudse võimsuse jaotamise mudelit Soome-Balti riikide omavahelistel piiridel. Võimsuse kaudse jaotamise mudel ja Eesti gaasibörsi virtuaalne kauplemisspunkt alustas tööd 2017. aasta suvel, kus esmalt hakati implicit meetodil kauplema vaid järgmise-päeva toodetega. Täpselt aasta hiljem 2018. aasta 1. juulil lisandusid päevasisesed tooted. Ühtse Eesti-Läti bilansitsooni loomisega 2020. aasta alguses ühendati ka Eesti-Läti virtuaalsed kauplemisspunktid.

Võimsuste kaudse jaotamise meetodi korral saab börsil kaubelda naabersüsteemi virtuaalse kauplemisspunktiga, sõlmides koos gaasi ostu-müügitehinguga automaatselt tehingu ka gaasi ülekandmiseks. Gaasi tegeliku transpordi kauplemisspunktide vahel organiseerib süsteemihalduriga lepingu sõlminud börs. Olgu veel öeldud, et süsteemihaldurid jätkavad võimsuse pakkumist tarnete tegemiseks Balti riikide vahel ka kahepoolsete lepingute alusel.

¹⁷<https://elering.ee/ulepiiriline-gaasikaubandus>

¹⁸<https://elering.ee/vorguteenus-0>

¹⁹<https://platform.conexus.lv/sign-in>